

בס"ד, כ"ט אדר התשפ"ו

מנחות ס"ו – הוכחות נוספות נגד הבייתוסים, וסדר הכנת מנחת העומר

שאלות:

1. נתנאל סופר רק ימים ולא שבועות בספירת העומר, יש שיטה כזו?

הוכחות נוספות נגד הבייתוסים

הגמרא ממשיכה את הברייתא מהדף הקודם שמביאה ראיות נוספות כנגד שיטת הבייתוסים, כדי להוכיח שזמן הנפת העומר הוא בט"ז בניסן.

- ראיית רבי יוסי: הפסוק אומר "מִמְחֶרֶת הַשֶּׁבֶת". רבי יוסי טוען שאילו הכוונה הייתה לשבת בראשית, התורה הייתה צריכה לפרט באיזו שבת מדובר, כי כל השנה מלאה בשבתות. לכן ברור שהכוונה היא ליום טוב. ועוד הוא מוכיח מההיקש בין המילה "שבת" בתחילת הספירה לבין המילה "שבת" בסוף הספירה (בעניין עצרת), כמו התירוץ של רבי יהודה בן בתירא בברייתא הקודמת.
- ראיית רבי שמעון בן אלעזר: יש סתירה לכאורה בין פסוק שאומר "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת" לבין פסוק שאומר "שֶׁבַע יָמִים מִצֹּת תֹּאכְלוּ". ההסבר הוא: שבעה ימים מותר לאכול מצה מתבואה ישנה, אבל מהתבואה החדשה אפשר לאכול רק שישה ימים, כי ביום הראשון של פסח היא עדיין אסורה באכילה עד הנפת העומר. זה מוכיח שהעומר מונף ביום השני של פסח (ט"ז בניסן).
- הברייתא ממשיכה ודורשת מהפסוקים מתי עושים כל פעולה. הפסוק אומר: "מִיָּוֶם הַבִּיאָתְכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה... תִּסְפְּרוּ חֲמִשָּׁים יוֹם". השאלה היא מתי מתחילים לספור, האם חייבים מיידית? הגמרא קובעת שכדי שכל שלושת הפסוקים יתקיימו (שבועות תמימות, ספירה בזמן הקצירה והבאה ביום), קוצרים וסופרים בלילה, ומביאים את העומר לבית המקדש ביום.
- רבא מסכם שלכל הראיות שהובאו יש "פירכא", חוץ מהראיות האחרונות של שני התנאים האחרונים בכל ברייתא, רבי ישמעאל ורבי יהודה בן בתירא בברייתא הראשונה, והתירוץ השני של רבי יוסי ושל רבי שמעון בן אלעזר בברייתא האחרונה.
 - למשל, על הראיה של רבן יוחנן בן זכאי מהסתירה בין "ימים" ל"שבועות", אפשר לומר שהפסוקים באו ללמד שצריך לספור גם ימים וגם שבועות (כמו שאביי אמר), ולא כדי להוכיח שהספירה מתחילה ביום חול.
 - על הראיות של רבי אליעזר ורבי יהושע אפשר להקשות: מנין לנו שהתורה מדברת על מחרת יום טוב ראשון? אולי הכוונה היא לספור אחרי יום טוב אחרון של פסח?
- אביי כאמור סובר שמצווה לספור גם את הימים וגם את השבועות. בבית המדרש של רב אשי הקפידו למנות גם ימים וגם שבועות. אבל אמימר היה מונה רק ימים ולא שבועות. משום שבימינו, כשאינן בית מקדש והעומר לא קרב, הספירה היא רק "זכר למקדש" ולכן מספיק לספור ימים בלבד.

2. אלעזר קנה קמח מגוי צריך לעשר אותו?

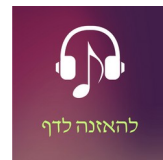
סדר הכנת מנחת העומר, וחובת המעשרות

המשנה אומרת שאחרי שקצרו את שלושת הסאים של השעורים והביאו אותם לעזרה במקדש, היה צריך לקיים בהם מצוות "קלי".

- **רבי מאיר אמר** שהיו חורכים (מהבהבים) את הגרעינים באש כשהם עדיין בתוך השיבולים. לדעתו, כשהתורה אמרה "קלי" הכוונה היא לקלייה באש, כמו לשון הפסוק: "קלוי באש".
- **חכמים** חלקו ואמרו שבהתחלה מוציאים את הגרעינים מהשיבולים על ידי חבטה בקנים לחים או בקלחי כרוב (ולא במקל כדי שהגרעינים לא ימעכו). אחר כך שמים את הגרעינים בלי השיבולים בתוך "אבוב" (כלי נחושת חלול ומנוקב בחורים). לדעתם המילה "קלי" היא מלשון נחושת "קלל" (דבר קליל), וזהו אבוב של מוכרי קליות שעשוי מנחושת, ודרכו האש מגיעה לכל הגרעינים בצורה שווה.
- **טחינה וניפו:** אחרי הקלייה היו שוטחים את הגרעינים בעזרה כדי שיתקררו ברוח ויטייבשו. אחרי זה טחנו אותם בטחינה עבה ("ריחיים של גרוסות") כדי להוציא רק את הקליפה ולהשאיר את הסולת העבה. מהקמח הזה הוציאו "עשרון" אחד מובחר אחרי שניפו אותו ב-13 נפות (דקות וגסות). שאר הקמח שלא היה דרוש לעומר נפדה בכסף ויצא לחולין.
- **חובת חלה ומעשרות:** הקמח המיותר שנפדה חייב בחלה, משום שפעולת הגלגול (לישת העיסה) נעשית אחרי שהוא כבר חולין. אבל הקמח פטור ממעשרות, כי שלב ה"מירוח" (יישור ערימת התבואה, שבו חל חיוב המעשר) קרה כשהוא היה שייך להקדש, ו"מירוח הקדש" פוטר מהחובה. **רבי עקיבא** חולק ומחייב גם בחלה וגם במעשרות.
- **רב כהנא** הסביר ש**רבי עקיבא** סובר שמירוח הקדש לא פוטר ממעשר. אבל הגמרא דוחה את ההסבר הזה ומוכיחה שגם **רבי עקיבא** מסכים שהקדש פוטר. הסיבה לשיטת **רבי עקיבא** היא, כמו שאמר **רבי יוחנן**: שההקדש קנה מהחקלאי רק את מה שדרוש לו (את העשרון), ושאר הקמח באמת מעולם לא היה שייך להקדש. לכן המירוח שלו נחשב מירוח של חולין ולכן הוא חייב במעשר.
- **מירוח של גוי:** **רבא אמר** שכולם מסכימים שמירוח הקדש פוטר, אבל לגבי מירוח שעשה גוי יש מחלוקת תנאים בברייתא, והשאלה היא האם ניתן לתרום מתבואה של ישראל על של גוי ולהיפך. זה נגזר מהשאלה האם שתי התבואות חייבות באותה דרגת חיוב:
- **רבי מאיר ורבי יהודה אומרים** שאפשר לתרום מכל סוג תבואה על חברתה (ישראל על גוי ולהיפך). לדעתם מירוח הגוי לא פוטר את התבואה ממעשר, ולכן שתיהן חייבות באותה מידה.
- **רבי יוסי ורבי שמעון אומרים** שאי אפשר לתרום מישראל על גוי ולהיפך. לדעתם מירוח הגוי כן פוטר את התבואה ממעשר, ולכן יש כאן "תרומה מהחייב על הפטור" או להפך, וזה אסור.
- **דרשות המילים בפסוקי העומר (נוטריקון):** הגמרא הביאה דרשת נוטריקון על הפסוק "אביב קלוי באש גרש כרמל", ולכן היא מביאה עוד דרשות דומות שבהן לומדים את משמעות המילה כאילו היא כתובה בסוג של ראשי תיבות (כמו **שרש"** מסביר):

הדף לע"נ
אמו"ר שלמה חיים משה ב"ר שמואל מנחם הכ"מ
נלב"ע י"א כסלו התשפ"ו

- **כרמל:** "רך ומל" – תבואה שהיא רכה וניתן למלול אותה ביד. וגם מלשון "כר מלא" – גרעין מלא שבישל כל צרכו.
- **בצקלונ:** "בא ויצק לנו ואכלנו ונוה (נאה) היה" (מדובר על האיש שבא מבעל שלישה והביא מעט אוכל כולל כרמל בצקלונ לבני הנביאים הרעבים, והאוכל הספיק לכולם (בנס).
- **נתעלסה באהבים:** "נשא ונתן (דיבר), נעלה (למיטה), נשמח ונתחטא (נתפנק) באהבים" (כמו שרש"י מסביר שמדובר בדברי האישה המנאפת בספר משלי).
- **כנף רננים נעלסה:** "נושא (ביצה), עולה (למעלה) ונתחטא (מוריד אותה לקן)" מדובר על העוף הענק בר יוכני בספר איוב שמניח את הביצה שלו רק בקן המיוחד שלו.
- **כי ירט הדרך לנגדי:** "יראתה, ראתה, נטתה" (הסיבה שהאתון של בלעם נטתה מהדרך).